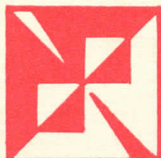
Dr Šimun JURIŠIĆ

Iz povijesti Dalmacije

U godini 1985. bit će tiskano
JADRANSKO IVERJE

Dr Šimun JURIŠIĆ

Dalmatinsko iverje
1882 - 1941

SPLIT
1984

Recenzent: Dr Radoje KORLEAT

Korektori: Vedrana LELAS
Sandra RADMAN

Zbirka PASKO BABURICA

Knjiga 4

Likovni urednik: Joško BARIĆ

Piščeva adresa:

Dr Šimun JURIŠIĆ — Split, Kružićeva 4/II
tel.: (058) 581-333

Svojemu učitelju
dru Vinku VITEZICI (1886—1974)
autor

Tahir-beg je bio jedan od retkih Osmanlija iz Konaka koji se nikad nije žalio na ovo progonstvo u Bosni, na divljinu zemlje i prostotu sveta.

Ivo Andrić: Travnička hronika

OSOBE

Mladen ALAJBEG (Trogir, 1899 — Split, 1964), vjeroučitelj i vjerski pisac. Župnik splitske katedrale sv. Duje (1947—1959). Bio je vjeroučitelj u klasičnoj gimnaziji u Splitu (1934—1945). Objavio je četiri knjige i brošure te mnogo članaka. Njegova knjižica **Moj razgovor s Isusom** doživjela je pet izdanja (1946—1968).

Pasko BABURICA v. JUGOSLAVENSKA NARODNA OBRANA

Ivo BAKOTIĆ (Zadar, 1905 — Split, 1982), gimnazijski ravnatelj. Završio je studij fizike i zemljopisa. Profesor i direktor (1944—1945) klasične gimnazije u Splitu.

Ivo BOJANIĆ (Viganj na Pelješcu, 1905), glumac. Po zvanju je bio činovnik. Nastupao je i u Tijardovićevoj opereti **Splitski akvarel,** koju je godine 1928. praizvela amaterska Gradska opera i opereta u Splitu.

Manfred BORELLI VRANSKI (Filipjakov, 1836 — Zadar, 1914), političar. Pravni fakultet je završio u Padovi. Bio je član gospodske kuće (knez), zastupnik u Dalmatinskom saboru i Carevinskom vijeću. Novčano i moralno pomagao je i osnivao hrvatska društva u Zadru.

Marija BORSKA — BUTKOVIĆ (Zagreb, 1911? — Pariz, 1983), glumica. Učila je u Državnom konzervatoriju i u Glumačkoj školi u Zagrebu. Bijaše članica HNK u Zagrebu, a poslije oslobođenja glumica u zadarskom i splitskom kazalištu. Posljednjih tridesetak godina živjela je u Parizu. Uloge: Laura u Držićevu **Dundu Maroju** i u Krležinoj **U agoniji** i mnoge druge.

Ivan BOZZOTTI (Trogir, 1859—1935), dirigent. U Trogiru je bio i orguljaš katedralne crkve. Skladao je kompozicije za tamburaški orkestar. Godine 1906. nastalo je njegovih 55 zapisa folklornih napjeva.

Josip BOZZOTTI (Milano, 1830 — Trogir, 1890), orguljaš. U Trogiru je stalno živio od godine 1863, kad je postao orguljaš katedralne crkve. Njegova božićna misa (**Messa pastorale a due voci)** izvodi se i danas u Trogiru kao pučka misa.

Vojtjeh BRIDA (Židlohovice, Moravska, 1875 — Jelsa na Hvaru, 1954), liječnik češkog podrijetla. Kao liječnik radio je 33 godine u Jelsi.

Ivan BULIĆ (Vranjic, 1869 — Split, 1950), publicist. Doktor prava i odvjetnik u Splitu. Napisao je nekoliko knjižica: **O slovenskom karakteru Splita u prošlim vjekovima, Uspomene sa splitske gimnazije** (1880—1888) i dr.

Stjepan BULIĆ (Vranjic, 1865 — Split, 1937), ampelolog i poljoprivredni stručnjak. Završio je visoku poljoprivrednu školu u Klosterneuburgu kod Beča (1887). Presadio je na splitsku obalu prve palme. Najopširnija mu je knjiga **Dalmatinska ampelografija** (oko 400 stranica).

Vinka BULIĆ (Solin, 1884 — Split, 1965), publicistkinja. Isticala se dobrotvornim radom. U rukopisu joj je ostao dnevnik o životu za vrijeme okupacije i monografija obitelji Šperac (rođena je Šperac).

Rudolf BUNK (Berlin, 1908 — Hamburg, 1974), njemački slikar i scenograf. Od 1938. do 1958. živio je u Jugoslaviji, od 1945. kao scenograf splitskog kazališta za koje je dao oko sto scenografija. U Splitu je imao i četiri samostalne izložbe (1940, 1955, 1969. i 1972).

Tomaso BURATO (Dubrovnik, 1840 — Zadar, 1910), fotograf. Završio je studij farmacije u Padovi. Imao je fotografsku radnju u Zadru. Objavio je reprezentativni album fotografija prigodom posjete Franje Josipa Dalmaciji godine 1875.

Marija BUTKOVIĆ — BORSKA v. Marija BORSKA — BUTKOVIĆ

Maria SELEBAM DE CATTANI (Split, 1789—1870), prirodoznanstvena radnica. Rodila se u obitelji doseljenog Švicarca Nikole Selebama, a udala se za doseljenog talijanskog

činovnika. Skupljala je i proučavala cvijeće (jedna vrst ljiljana zove se njoj u čast: **Il Lilium Cattaneum Dalmaticum),** kukce, školjke i dr.

Marin CIVADELIĆ (Mali Drvenik, 1884 — Split, 1977), kroničar. Po zanimanju bijaše pomorski ložač. Proveo je deset godina kao vojnik-mornar i rezervist u austrougarskoj vojsci, od kojih tri (1906—1908) u Aziji. Ostavio je u rukopisu kroniku **Od Pole do Vladivostoka i natrag** (oko 150 stranica).

Ludvig CORNARO (Olomouc, 1830 — Zadar, 1886), austrijski namjesnik u Zadru. Po ocu Talijan, majka mu se zvala Jakšić. Prve škole izučio je u Rijeci, Senju i Dubrovniku, a kadetsku školu u Gracu u kojemu je i pokopan. Imao je podmaršalski čin, a bio je namjesnik u Zadru nepuna tri mjeseca, od prosinca 1885. do travnja 1886, kad je umro.

Kalist ČULIĆ (Split, 1900—1971), općinski tajnik. U Ljubljani je diplomirao na pravnom, a apsolvirao na filozofskom fakultetu. Tridesetih godina bio je općinski tajnik i senator u Splitu. Pisao je u novinama o upravnim pitanjima.

Antun DALBELLO (Sinj, 1820 — Split, 1880), tvorničar i slastičar. Osnivač tvornice likera maraske u Splitu. Dobio je niz međunarodnih priznanja za svoje proizvode. Općinski vijećnik i vlasnik Papalićeve palače.

Karmel DEMARCHI (Split, 1894—1960), prokurist. Završio je realku. Između dva svjetska rata bio je prokurist Pučke banke u Splitu.

Milivoj DENEGRI (Milna na Braču, 1896 — Split, 1983), profesor. Godine 1950. osnovao je katedru francuskog jezika na Višoj pedagoškoj školi u Splitu. Zajedno s profesoricom Yvonneom Zlatar potaknuo je godine 1922. osnivanje francusko-jugoslavenskog **cerclea,** kojemu je bio dugogodišnji tajnik i knjižničar.

Ivo DRAGANJA (Split, 1895—1962), školski ravnatelj i bokserski sudac. Završio je ekonomski fakultet u Zagrebu i bio profesor matematike (1920—1953) i direktor (1944—1949) u trgovačkoj akademiji u Splitu.

Šime DUNATOV (Preko, 1907), kazališni redatelj. Gimnazijski profesor u Splitu (1935—1938. i 1940—1944). Desetak godina (1945—1955) bio je režiser u Narodnom kazalištu u Zadru. Bio je i prvi redatelj toga kazališta. Režirao je, između ostalog, Molièreova i Krležina djela.

Dujam Mate DVORNIK (Split, 1847 — Carigrad, 1914), nadbiskup. Od godine 1901. do 1910. kad je umirovljen, bio je zadarski nadbiskup i dalmatinski metropolita. Uskrisio je glagoljicu u svojoj nadbiskupiji.

Ante FABRIO (Stari Grad na Hvaru, 1873 — Split, 1929), sudac. Doktor prava, predsjednik suda u Omišu, a od godine 1921. do smrti sudac prizivnog suda u Splitu.

Jerko FERIĆ (Split, 1899—1982), građevinski inženjer. God. 1931. osnovao je firmu pod svojim imenom. Sagradio je zgradu higijenskog zavoda, kuću Kirigin i neke druge zgrade u Splitu. Poslije drugog svjetskog rata radio je kao statičar.

Marin FERIĆ (Split, 1892 — Zagreb, 1959), brodovlasnik i tvorničar. Studirao je ekonomski fakultet. Bio je predsjednik Trgovinsko-obrtničke komore u Splitu. Vlasnik dvaju velikih brodova **(Vicko** i **Sv. Duje)** i nekoliko manjih. Kupio je tvornicu cementa od Betice, a poslije i tvornicu u Sv. Kaju u Solinu i tvornicu cementa u Kaštel — Sućurcu.

Vicko FERIĆ (Split, 1864—1941), zidar. Zajedno sa svoja četiri brata sagradio je, na početku ovoga stoljeća, desetak kamenih višekatnica na Bačvicama. Bavio se i procjenom nekretnina.

Antun Stjepanov FISKOVIĆ (Orebići, 1774—1855), prepisivač. Po zanimanju pomorski kapetan. Prepisivao je stare dubrovačke književnike i narodne pjesme.

Cvito (Florio) Vickov FISKOVIĆ (Orebići, 1828—1904), slikar. Po zanimanju pomorski trgovac. Slikao je portrete u Mariupolju (danas je to Ždanov, grad u južnoj Rusiji), među kojima je i Margarite Šunj.

Tereza Cvitina FISKOVIĆ, udana Rubeli (Mariupolj, 1870 — Zagreb, 1950), slikarica. U prvom je redu slikala pejzaže i mrtvu prirodu. Izlagala je u Rusiji.

Kažimir FULGOSI (Trogir, 1878—1928), opat i publicist. Godine 1924. ustoličen je za opata i župnika u rodnom gradu. Glagoljaš, utemeljitelj hrvatskog katoličkog omladinskog društva **Ivan Lučić.** Pod pseudonimom **K. Obrovski** objavio je jednu brošuru o P. Berislaviću.

Nikola FURLANI (Labin u Istri, 1835 — Supetar na Braču, oko 1905/6), skladatelj. Završio je konzervatorij u Trstu, u kojemu je bio kapelnik Banda cittadini di Trieste (1873—1885). Glazbeni učitelj i kapelnik u Labinu (1857——1873), Komiži na Visu, u Veloj Luci na Korčuli i u Supetru na Braču. Skladao je petnaestak raznih marševa, polka, koračnica, pogrebnih marševa i misa. Galop **Viški boj** (1886) jedina je od njegovih skladba koja je do danas ostala na repertoaru glazbe u Veloj Luci.

Ćiro GAMULIN (Jelsa na Hvaru, 1903 — Split, 1942), prirodoslovac. Profesor u muškoj realnoj gimnaziji u Splitu (1934—1942). Ubijen je kao rodoljub u talijanskom zatvoru. Objavio je četrdesetak stručnih radova.

Vjekoslav GANGL (Metlica, 1859 — Prag, 1935), slovenski kipar. Dvije godine (1907—1909) bio je nastavnik za modeliranje u obrtničkoj školi u Splitu, u kojemu se i oženio. Kipom **Maria in stellis** sudjelovao je na Prvoj dalmatinskoj umjetničkoj izložbi u Splitu (1908).

Miloš GANZA (Split, 1886—1954), profesor. Od godine 1935. do umirovljenja godine 1951. bio je profesor matematike i fizike na ženskoj realnoj gimnaziji u Splitu.

Ljubomir GARBIN (Gornje Selo na Šolti, 1911), umjetnički fotograf. Godine 1940. imao je u Splitu prvu izložbu. Sudjelovao je na preko 400 izložaba u domovini i u svijetu. Snimio je više od sto tisuća fotografija. Rado je slikao motive iz Splita i NOB-a. Preko dvadeset godina snimao je predstave Splitskog ljeta.

Rikard GASPERINI (Split, 1853—1939), prirodoslovac i stručni pisac. Više od trideset godina (1874—1905) bio je profesor u realci u Splitu. Osjećao se Talijanom, a pisao je na hrvatskom i talijanskom jeziku. Važnije su njegove knjige: **Geološki pregled Dalmacije** i **Analitička kemija.** Njegova zbirka fosila tvori osnovni fundus Prirodoslovnog muzeja u Splitu (1745 primjeraka).

Vjekoslav GATTIN (Trogir, 1866 — Split, 1951), posrednik. Između dva svjetska rata imao je u Splitu špeditersku radnju i carinsko posredništvo.

Petar GJURKOVIĆ (Dobrota u Boki Kotorskoj, 1903), sportski radnik. Diplomirao je i doktorirao (1930) na ekonomskom fakultetu u Genovi. Potpredsjednik **Hajduka** (1940/41) i osnivač nekoliko sportskih društava i sekcija u Splitu (Spinut, Lubin i dr.).

Aleksandar GÖRZ (Sinj, 1898), srednjoškolski ravnatelj. Diplomirao je na elektrotehničkom fakultetu u Zagrebu. Direktor tehničke škole u Splitu (1951—1964).

Petar GRABIĆ (Miljevci, 1882 — Split, 1963), franjevački provincijal. Doktor teologije te profesor na franjevačkoj bogoslovnoj školi u Zaostrogu i Makarskoj. Bijaše šest puta provincijal Provincije Presvetog Otkupitelja. Pokretač i urednik **Nove revije** (1922—1931).

Milan GRABOVAC (Ston, 1902 — Split, 1976), knjižar. Zajedno s Bojanićem od godine 1928. imao je papirnicu i knjižaru na uglu Narodnog trga (br. 15) i Bosanske ulice (br. 1) i filijalu u Šibeniku (Ulica kralja Tomislava). Samostalno je najduže držao radnju u Domaldovoj ulici broj 9 (ugao). Prodavao je školske knjige i predmete.

Lav GRISOGONO (Split, 1884—1971), profesor. Predavao je matematiku i nacrtnu geometriju u realci i u muškoj realnoj gimnaziji u Splitu.

Prvislav GRISOGONO (Split, 1879 — Pariz, 1969), ministar. Doktor prava i odvjetnik u Splitu. Bio je ministar pravde i trgovine u staroj Jugoslaviji.

Vilim GROSS (Osijek, 1865 — Split, 1941), gimnazijski ravnatelj. Studij klasičnih jezika i njemačkog završio je u Gracu. Gimnazijski direktor u Kotoru, Zadru (hrvatska gimnazija) i Splitu (1924—1926,) realna gimnazija.

Paskal GUERINI (Prčanj, 1821 — Skadar, 1911), nadbiskup. Godine 1886. imenovan je skadarskim nadbiskupom i mitropolitom Albanije. Uredio je župe svoje nadbiskupije i utemeljio nove, gradio je crkve, proširio skadarsko sjemenište i dr.

Juraj GUIĆ (Milna na Braču, 1877 — Split, 1938), leksikograf i publicist. Profesor talijanskog jezika u klasičnoj gimnaziji i u trgovačkoj akademiji u Splitu. Objelodanio je (u Splitu) dva svoja rječnika: **Talijansko-hrvatski trgovački rječnik** (1913) i **Hrvatsko-talijanski trgovački rječnik** (1914).

Toma GVOZDANOVIĆ (Sutivan na Braču, 1896 — Hvar, 1965), gimnazijski ravnatelj. Za vrijeme talijanske okupacije bio je nastavnik klasične gimnazije u Splitu. Za sloma fašističke Italije godine 1943. preuzeo je tu školu od okupacijske uprave. U El Shattu ravnao je srednjim školstvom ondašnjeg zbjega. Poslije oslobođenja bio je prvi ravnatelj partizanske gimnazije **Vladimir Nazor** u Hvaru.

Nikola IGNJATOVIĆ (Zadar, 1914 — Split, 1977), slikar. Likovnu akademiju završio je u Zagrebu. Mnogo je godina bio profesor gimnazije **Marko Marulić** u Splitu. Imao je desetak samostalnih izložaba. Slikao je u prvom redu mrtvu prirodu i pejzaže.

Ljubo ILIĆ (Split, 1905), ratnik. Član KPJ od godine 1931. Diplomirao je na tehničkom fakultetu u Parizu (1931). Španjolski borac i rukovodilac svih stranih formacija koje su se borile u Francuskoj u Pokretu otpora. Dobio je čin generala francuske armije. Poslije oslobođenja jugoslavenski ambasador.

Nikola IVANKO (Bol, 1899 — Split, 1960), brodovlasnik i brodograditelj. Njegov otac Dinko (iz Trogira) i on imali su od god. 1907. Brodogradilište D. Ivanko i drugovi, koje se od godine 1917. nazivalo **Splitsko brodogradilište — Jug.** Godine 1926. moralo se preseliti iz luke u Supaval — Glavičine, ali je u luci izgorjelo. Nastavilo je raditi u Supaval—Glavičinama, gdje je današnje brodogradilište **Split**.

Nikola IVANOVIĆ (Imotski, 1835 — Split, 1925), gimnazijski ravnatelj. Svećenik, diplomirao je slavistiku i klasičnu filologiju u Beču. Profesor (1879—1899) i direktor (1896—1897) klasične gimnazije u Splitu. Aktivan u hrvatskom preporodu u Splitu.

Frane IVASOVIĆ (Kaštel — Stari, 1883—1963), pisac. Po zvanju svećenik. Napisao je nekoliko vjerskih knjiga i

knjigu **Kaštel Stari — crtice iz njegove povijesti i života** (1940).

Vicko IVČEVIĆ (Trogir, 1843 — Zadar, 1922), političar. Doktor prava i odvjetnik. Bio je predsjednik Dalmatinskog sabora u Zadru, zastupnik Carevinskog vijeća u Beču i predsjednik pravosudnog odbora bečkog parlamenta. Sastavio je nekoliko zakona.

Josip JABLANOVIĆ (Makarska, 1876 — Split, 1967?), ban. Doktor prava, državni pravobranilac u Splitu i ban Primorske banovine od srpnja 1932. do rujna 1938. Pravo mu prezime bijaše Cortellazzo, zatim je uzeo majčino djevojačko prezime Jablanović. Pisao je o književnosti i umjetnosti.

Ante JELASKA (Split, 1912 — Novi Marof, 1983), operni pjevač. Učio je vojno-mornaričku školu. S prekidima pjevao je tenorske uloge u splitskom kazalištu od 1941. do 1966. godine. Pjevao je glavne uloge u operama G. Verdija, J. Gotovca i dr.

Jovan JEREMIĆ (Sremska Mitrovica, 1889 — Split, 1972), srpski kazališni glumac i redatelj. Studirao je medicinu i pravo. Glumio je u beogradskom, sarajevskom i drugim kazalištima. Od prvog do posljednjeg dana bio je član Narodnog kazališta za Dalmaciju (1921—1928), u kojemu je bio glumac, redatelj i tajnik (1924—1928). U Splitu je režirao više od 20 djela, među njima Stankovićevu **Koštanu.** Uredio je »kongresni broj« časopisa **Gluma** (Split, 1923). U splitskom kazalištu davane su neke predstave u njegovu prijevodu (npr. **Ingeborg** K. Götza, 1928).

Stjepan JOVANOVIĆ (Pazarište kod Gospića, 1828 — Zadar, 1885), austrijski namjesnik u Zadru. Završio je vojničke škole i bio je, poslije, podmaršal. Bijaše austrijski generalni konzul u Sarajevu tri i po godine (1861—1863). Upravljao je Dalmacijom četiri godine (1881—1885), od studenoga 1881. do smrti u prosincu 1885. Pokopan je u Gružu na groblju Gospe od Milosrđa. Prema uputama iz Beča htio je uvesti njemački jezik u unutrašnju upravu, ali se njegovu naumu odupro sav Sabor.

Antica JURAS (Split, 1899 — Zagreb, 1967), književnica. Profesorica prirodopisa u Splitu i Zagrebu. Objavila je

dvije knjige: **Zgode i nezgode Ciplića Njuškalića** i **Čudnovate zgode Ciplića Njuškalića.**

Blaž JURIŠIĆ (Vrgada, otok kod Biograda na moru, 1891 — Zagreb, 1974), filolog i književni kritičar. Podacima u Enciklopediji Jugoslavije i u Općoj enciklopediji JLZ može se dodati: Bio je profesor hrvatsko-srpskog jezika na Višoj pedagoškoj školi u Splitu (1945—1949). Kao glavni urednik (1930—1941) **Hrvatske revije** objavljivao je i radove pisaca komunističke i lijeve orijentacije (A. Cesarec, I. G. Kovačić, Novak Simić i dr.). Tiskao je veliki broj pjesama i eseja (među njima i esej **O Kranjčevićevoj lirici)** Miroslava Krleže te studiju Vase Bogdanova **O Krležinu umjetničkom stvaranju.**

Juraj JUSTINIJANOVIĆ (Stari Grad na Hvaru, 1895 — Zagreb, 1965), sveučilišni profesor. Pučku školu i realnu gimnaziju završio je u Splitu. Postigao je doktorat iz nacrtne geometrije na Tehničkoj visokoj školi u Zagrebu (1924). Službovao je i na realnoj gimnaziji u Splitu. Od godine 1952. bio je redoviti profesor na Strojarsko-brodograđevnom fakultetu u Zagrebu. Objavio je nekoliko školskih udžbenika i znanstvenih radova s područja deskriptivne geometrije.

Duje KARAMAN (Split, 1809—1885), građevinski poduzetnik. Kao poduzetnik sagradio je vojarnu Gripe kao i neke druge zgrade u Splitu.

Luka KARAMAN (Split, 1855—1930), publicist. Osnivač vatrogasne čete u Splitu (1883). Ravnatelj trgovačke škole u Mostaru (1885—89) i škola u Sarajevu: tehničke (1889—1905) i realke (1916—1918). Tiskao je nekoliko knjiga i knjižica: **Anatomijsko obilježje drveća, Katekizam dobre društvenosti** i dr.

Srećko (Fortunato) KARAMAN (Split, 1840—1904), odvjetnik i publicist. Doktor prava, aktivan u hrvatskom preporodu u Splitu. Pisao je o agrarnim kreditima, zadrugarstvu, »vinskoj klauzuli« i dr.

Mihael KARNER (Hajdina kod Ptuja, 1890 — Maribor, 1960), slovenski upravni činovnik. Šef poreskog ureda u Benkovcu i financijski direktor poduzeća Duhan u Mariboru. Objavljivao je beletrističke priloge.

Stipe KAŠTELAN (Zakučac, 1882 — Split, 1945), književnik i publicist. Župnikovao je 27 godina (1911—1938) u povijesnom središtu Poljica, u Gatima. Objavio je knjigu **Povijesni ulomci iz bivše slobodne općine — republike Poljica.** Njegova dramska trilogija (**Počelo Poljica, Prodana djevojka i Rasulo Poljica**) objavljena je u listu Poljica (1978, 1979. i 1980).

Lora KLIER (Knin, 1905 — Split, 1976), književnica. Po zvanju službenica. Crtice je objavljivala u tjedniku **Dom i svijet**, a dramu **Braća galebovi** u časopisu **Mogućnosti** (br. 5. 1973).

Urban KRIZOMALI (Knin, 1897 — Split, 1973), vjerski pisac. Doktorirao je iz crkvenog prava i crkvene glazbe. Više od dvadeset godina (1946—1967) bio je trogirski opat i župnik. Pisao je o crkvenoj povijesti i glazbi, najviše u Službenom vjesniku biskupije splitske i makarske. Autor je **Katoličkog katekizma.**

Branko KRMPOTIĆ (Senj, 1905 — Našice, 1980), povijesni pisac i književnik. Od 1935. do 1937. bio je suplent na Biskupskoj klasičnoj gimnaziji u Splitu. Režirao je predstave Splitskih kazališnih dobrovoljaca organiziranih godine 1937. Napisao je mnogo studija, rasprava i književnih prikaza iz srednjovjekovne povijesti grada Senja, tiskanih najviše u **Senjskom zborniku.**

Juraj KRSTINIĆ (Vrboska na Hvaru, 1895 — Beograd, 1956), liječnik. Dvadeset godina (1923—1943) bio je općinski liječnik u Blatu na Korčuli. Poslije oslobođenja radio je u vojnoj bolnici u Splitu. Pokopan je u Splitu.

Ante KRVAVICA (Vrlika, 1904), publicist. Sudac u raznim mjestima u Hrvatskoj. Beogradski dopisnik i suradnik splitskih listova (**Jadran i dr.**)

Ivan KRŽANIĆ (Podgora kod Makarske, 1868 — Split, 1905), profesor. Po zvanju svećenik, diplomirao je i doktorirao iz klasične filologije. Od godine 1900. do smrti bio je profesor u klasičnoj gimnaziji u Splitu. Napisao je studiju **Jezik Homerovih pjesama.**

Petar KUNIČIĆ (Dol na Hvaru, 1862 — Split, 1940), književnik i publicist. Po zvanju bijaše učitelj. S talijanskog jezika preveo je De Amicisovo **Srce.** Napisao je nekoliko knjiga: **Viški boj, Uspomene, Petar Hektorović** i dr.

Rajmund KUPAREO (Vrboska na Hvaru, 1914), estetičar i književnik. Dominikanac, doktor teologije i sveuč. nastavnik u Santiagu (Čile, 1950—1971). Znanstvene, stručne i beletrističke radove objavljivao je na hrvatskom i španjolskom jeziku.

Jozo LOZOVINA MOSOR (Seget Donji, 1919—1946) narodni heroj. Kao učenik drugog razreda građanske škole u Trogiru (1933) zbog politike izbačen je iz škole. Član Skoja od 1934, a KPJ od 1939. Od prvog dana sudionik je NOP-a. Bio je komandant Splitskog vojnog područja, komandant Komande grada Trogira itd. Pod njegovim rukovodstvom formirane su u Segetu Donjem u rujnu 1943. dvije dalmatinske brigade — osma i deveta. Prvi je predsjednik NOO Trogira.

Antun LUBIN (Trogir, 1809—1900), dantist. Članku u knjizi **Enciclopedia italiana** (Rim, 1934) može se dodati: prvu poduku dobio je u Trogiru privatno kod I. Skakoca. Studirao je pedagogiju, povijest, klasične i orijentalne jezike. Postigao je doktorat iz filozofije u Padovi. U Trogiru je bio direktor niže škole 1832. Gimnazijski profesor u Zadru, Splitu i u Veneciji, a sveučilišni profesor u Gracu do godine 1875. Bio idejni vođa trogirskih autonomaša i talijanaša. Njegovi rukopisi nalaze se u knjižnici Slade — Šilovića u Trogiru.

Vicko MADIRAZZA (Trogir, 1880—1939), donačelnik. Po zanimanju bijaše drvodjelac. Osnivač Hrvatskog sokola i jedan od osnivača HPD **Berislavić.** Više puta bio je općinski donačelnik u Trogiru.

Ivan MAJSTROVIĆ (Dragljane, 1868 — Split, 1947), publicist i književnik. Doktor prava, odvjetnik u Splitu. Napisao je knjigu **Izrael,** igrokaz **Krvavi Badnjak** i dr.

Alberto MARANGUNIĆ (Milna na Braču, 1867 — Paranà u Argentini, 1940), trgovac i dobrotvor. Vlasnik velike trgovine hranom, kolonijalnom robom i likerima u Parani. Godine 1926. podijelio je 260 tisuća dinara društvu Marjan, Jadranskoj straži, Jugoslavenskoj matici, Hrvatskom radi-

ši i drugima. Na Marjanu u zahvalu jedan je put nazvan Maranguničev put.

Marin MARASOVIĆ (Split, 1895—1980), graditelj i građevinski poduzetnik. Gradio je objekte u Splitu i izvan njega a u vezi su s Ivanom Meštrovićem: Meštrovićeva galerija u Splitu, Meštrovićev mauzolej u Otavicama, Meštrovićeve spomenike u Beogradu i drugdje.

Ljubo MARČIĆ BRUSINA (Drniš, 1899 — Split, 1972), publicist. Završio je realku u Splitu. Radio je kao službenik u Splitu. Najviše je članaka objelodanio u **Prirodi**, a surađivao je i u drugim listovima i časopisima člancima s područja zemljopisa i pomorstva.

Pavo MARDEŠIĆ (Komiža na Visu, 1895 — Split, 1978), brodograditelj. Diplomirao je iz brodogradnje i brodskog strojarstva u Beču (1922). Dugo je radio kao šef konstrukcionog ureda u splitskom brodogradilištu. Bio je i direktor **Dalmabroda.** Stručni prevodilac i pisac **Rječnika komiškog govora** (u Hrvatskom dijalektološkom zborniku, br. 4, Zagreb, JAZU, 1977).

Ivo MARJANOVIĆ (Split, 1913), glumac. Završio je realnu gimnaziju u Splitu. Prvi put se pojavio na pozornici god. 1925. Najduže vrijeme glumio je u splitskom kazalištu, u djelima M. Krleže (Silberbrandt u **Gospodi Glembajevima;** Aurel i Urban u **Ledi),** W. Shakespearea i u mnogim komedijama.

Erald MARKI (Split, 1876—1958), meteorolog. Osnovao je meteorološki opservatorij na Marjanu (1927) i bio njegov prvi ravnatelj. Autor je dvije knjige: **Klimatske prilike Dalmacije** i **Vrijeme.**

Vjekoslav MAŠTROVIĆ (Zadar, 1913), povjesničar i bibliograf. Diplomirao je i doktorirao na pravnom fakultetu. Ravnatelj Naučne biblioteke (1947—1960) i osnivatelj (1954) te voditelj Instituta JAZU u Zadru. Objavio je više od četiri stotine radova, od toga osamnaest knjiga: **Jadertina croatica** (bibliografija u tri knjige), **Posljednji gusari na Jadranskom moru** i dr.

Mate MATAS (Kladnjice kod Lećevice, 1878 — Split, 1944), hotelijer. Od godine 1910. imao hotel u središtu grada Splita koji je promijenio tri imena: **Bristol, Mostar** i **Praha** (Arciđakonova ulica, danas Ilirske akademije).

Dane (Ante) MATOŠIĆ (Split, 1881—1951), građevinski inženjer. Sagradio je niz pomorskih objekata u Sušaku, Šibeniku, Splitu, Gružu, Zeleniki i Kotoru, a i neke objekte visokogradnje.

Filip MATOŠIĆ (Split, 1877—1942), težak. Bio je majstor za navrtanje loza i lovac.

Jerko MATOŠIĆ (Split, 1890—1942), ravnatelj. Završio je pravni fakultet i dvadesetak godina (do smrti) bio je direktor ureda za socijalno osiguranje u Splitu. Pjevao je kao bariton u **Zvonimiru.**

Jordan MATOŠIĆ (Split, 1895—1973), trgovac. Završio je četvorogodišnju trgovačku školu. Dvadesetak godina prodavao je srećke Državne klasne lutrije te barut i eksploziv u Splitu.

Paško MATOŠIĆ (Split, 1851—1898), trgovac. Na Rivi je imao trgovinu konopom.

Robert MENINI (Split, 1827 — Sofija, 1916), biskup. Doktor prava, kapucin i od godine 1880. pomoćni biskup Sofije i Plovdiva. Pokopan je u katedrali u Plovdivu. Crkvi u Bugarskoj služio je 36 godina. U Plovdivu je otvorio sjemenište (1882), bolnice u Sofiji i Plovdivu, podigao je dva sirotišta i drugo. Doveo je hrvatske redovnice u Bugarsku. Tako su one vodile bolnicu u Sofiji. Tiskao je svoje propovijedi, razmatranja i predavanja.

Mate MEŠTROVIĆ (Veli Drvenik, 1910), književni kritičar i esejist. Po zvanju svećenik, urednik **Crkve u svijetu** (1966—1969). Pjesme, književne kritike i eseje objavljivao je u raznim listovima i časopisima (Hrvatska prosvjeta, Obzor, Savremenik, Hrvatska revija, Crkva u svijetu i dr.). U književnim radovima traži u prvom redu umjetnost.

Valerije (Vale) MICHIELI—TOMIĆ (Pučišća na Braču, 1841—1899), bolnički ravnatelj. Općinski predsjednik u rodnom mjestu. U Crnoj Gori boravio je od 1875. do 1879. Bio je prvi liječnik i ravnatelj prve crnogorske bolnice u Ce-

tinju. U **Narodnom listu** objavio je veći broj članaka s područja medicine.

Ivan MISCHIATTO (Zadar, 1824 — Split, 1909), gimnazijski ravnatelj. Svećenik, profesor filozofije i povijesti u klasičnoj gimnaziji u Splitu. Ravnatelj te gimnazije bio je od 1869. do 1871. godine.

Ante MLADINA (Budimir, 1860 — Split, 1940), trgovac. Od godine 1884. do 1937. imao je trgovačku radnju galanterijskom robom u Bosanskoj ulici 2 (palača obitelji Cambi). Jedan od osnivača društva **Marjan.**

Hrvoje MOROVIĆ (Žman na Dugom otoku, 1914 — Split, 1982), književni povjesničar. Od godine 1940. do odlaska u mirovinu (1979) radio je u Naučnoj biblioteci u Splitu, u dva navrata (1961—1967; 1974—1979) bio je njezin ravnatelj. Bijaše i profesor Više pedagoške škole i Pedagoške akademije. Objavio je nekoliko knjiga: **Građa za bibliografiju splitske periodike** (u dva dijela), **Povjest biblioteka u gradu Splitu** i dr. Znanstveno je proučavao stariju hrvatsku književnost.

Miroslav MRKONJIĆ (Split, 1901—1976), profesor. Diplomirani inženjer kemije, više od trideset godina (1937—1969) predavao je tehnologiju na ekonomskoj školi u Splitu.

Slavko MUŽINIĆ (Labin u Istri, 1906 — Trst, 1972), ihtiolog. Diplomirao je i doktorirao (1934) u Beogradu. Direktor **Adria-Danube** u Trstu. Jedan od pionira jugoslavenskog ribarstva i autor mnogih znanstvenih i stručnih knjiga i rasprava: **Riba kao čovječja hrana, Ekološka ispitivanja na jadranskoj srdeli** i dr.

Stanislav MUŽINIĆ (Split, 1910—1980), publicist. Tridesetih godina objavljivao je u dnevniku **Novo doba** i u listu **Štandarac** (pretežno pod šifrom **Mu-sta)** sastavke i humorističke crtice te sjećanja iz vremena školovanja u trgovačkoj akademiji, koju je završio.

Toma MUŽINIĆ (Split, 1886—1951), glumac. Po zvanju je bio službenik. U nekim izvedbama Splitskog kazališnog društva tumačio je glavne uloge, npr. u drami **Eksplozija u katedrali** (1933) A. Alligera.

Nikola NARDELLI (Dubrovnik, 1857—1925), austrijski namjesnik u Zadru. Završio je pravni fakultet. Šest godina (1906—1911) bio je predsjednik Namjesništva u Zadru i jedini dalmatinski Hrvat koji je obnašao tu dužnost za vrijeme austro-ugarskog upravljanja Dalmacijom. Tada je donesena (1909) jezična naredba koja je napokon uvela hrvatski ili srpski jezik kao službeni jezik u Dalmaciji, ali je i dalje talijanski imao određene privilegije.

Niko NOVAKOVIĆ LONGO (Knin, 1875—1954), ministar. Bio je liječnik i na Cetinju na dvoru crnogorskog kralja Nikole. Narodni zastupnik i ministar bez portfelje u staroj Jugoslaviji.

Teodor (Božidar) NOVAKOVIĆ (Biočić, 1846 — Kninsko polje, 1919), pjesnik. Kao pravoslavni sveštenik službovao je četrdesetak godina (od 1876) u Kinskom polju i dotjerao do protoprezbitera Kninskog prezbiterata. Domoljubne i socijalne pjesme objavljivao je u **Prvencu** i drugdje.

Damjan OMČIKUS (Knin, 1868 — Šibenik, 1937), pripovjedač. Od 1920. do 1935. bio je profesor trgovačke akademije u Splitu. Tiskao je četiri knjige pripovijesti: **Disjekta,** I—IV.

Karlo OPOLSKI (Sisak, 1875 — Zagreb, 1935), tehnički nadzornik u kazalištu. Izučio je električarski, umjetno-bravarski, strojarski i automehaničarski obrt. Mnogo je godina radio u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu i Osijeku. U Split je došao godine 1920. i ostao jednu kazališnu sezonu (1921/1922). Rukovodio je poslovima oko adaptacije kazališne zgrade i pozornice.

Nikola OSTOIĆ (Blato na Korčuli, 1803—1869), arheolog i povjesničar. Završio je dva razreda franjevačke gimnazije. Kad je Blato postalo samostalna općina, izabran je godine 1865. za prvog načelnika te općine. Tražio je, sakupljao i bilježio rimske spomenike na otoku Korčuli. Postumno je objelodanjen njegov **Compendio storico dell 'isola di Curzola.**

Miloš PARENTA (Kašić, 1867 — Beograd, 1944), vjerski pisac i rektor bogoslovije. Kao paroh služio je u Polači, Biskupiji, Bribiru, Kašiću i Kninu. Bio je profesor i rektor

pravoslavne bogoslovije u Sremskim Karlovcima. Napisao je knjige: **Ima li duše?**, **Je li duša besmrtna** i **Apologetika.**

Stanko PETROV (Metković, 1887 — Sinj, 1963), književnik i vjerski pisac. Diplomirao je i doktorirao iz klasične filologije. Franjevac. Tiskao je dvadesetak knjiga, književnog i vjerskog sadržaja, npr. **Moderni konvertiti** i dr.

Gabro PILIĆ (Zadar, 1890 — Split, 1975), novinar i književnik. Diplomirao je na pravnom fakultetu u Beogradu (1936). Od 1921. do 1941. bio je stalni beogradski dopisnik zagrebačkih listova **Jutarnji list** i **Obzor.** Objavio je roman **Lopov** (1918).

Martin PODPEČAN (Dobrna kod Celja, 1909 — Split, 1981), krojač slovenskog podrijetla. Godine 1935. došao je u Split, u kojemu je imao krojački salon (Obrov 10).

Petar POLIĆ (Vrgorac, 1871 — Split, 1945), poštanski upravitelj. Gimnaziju je završio u Dubrovniku. Bio je upravitelj pošte u Splitu.

Onisim POPOVIĆ (Biskupija, 1872 — Sinj, 1914), ratar. Jedan od pionira zadružnog pokreta u sjevernoj Dalmaciji i osnivač (1907) poljoprivredne zadruge u Biskupiji. Aktivan na kongresu poljoprivrednih zadrugara godine 1912. u Kninu. Na »veleizdajničkom procesu« osuđen je na smrt.

Ida PREGARC (Rab, 1897), glumica slovenskog podrijetla. U Trstu je pohađala Dragutinovićevu dramsku školu. U Narodnom kazalištu za Dalmaciju (1921—1925) glumila je u prvom redu karakterne uloge. Predstavljala je naslovnu ulogu u Vojnovićevoj **Gospođi sa suncokretom** i mnoge druge uloge. Od listopada godine 1932. živi i radi u Beogradu.

Ante PUOVIĆ (Trogir, 1840—1909), liječnik. U rodnom gradu besplatno je liječio pristaše narodnog pokreta. Amaterski se bavio glazbom.

Špiro PUOVIĆ (Trogir, 1842—1901), načelnik. U Trstu je završio trgovačku akademiju. Bio je prvi hrvatski načelnik u svojem gradu (1887—1891). U Trogiru je privlačio pažnju, jer se je odijevao kao naši ilirci prošlog stoljeća.

Dika RADICA — MARJANOVIĆ (Split, 1892 — Sutivan na Braču, 1984). kuharski pisac. Kao stručna učiteljica službovala je u raznim dalmatinskim mjestima. Njezina **Dalmatinska kuhinja** (1938) doživjela je nekoliko izdanja.

Slavko RADICA (Split, 1888—1938), privrednik. Završio je visoku trgovinsku školu u Innsbrucku. Bio je dugogodišnji predsjednik Trgovinsko-obrtničke komore u Splitu.

Ante RADOVČIĆ (Split, 1921—1979) leksikograf. Po zanimanju dipl. inž. šumarstva, nosilac Partizanske spomenice 1941. Poslije oslobođenja radio je u Ministarstvu šumarstva NRH. Autor je **Rečnika šumarskih izraza** (Beograd, 1966).

Gabriel RODIĆ (Vrginmost, 1812 — Beč, 1890), austrijski namjesnik u Zadru. U vojsci se borio zajedno s banom Jelačićem, pa je postao i general (1859). Bio je brigadir i politički upravitelj Kotora, godine 1869. austrijski vojni zapovjednik Dalmacije i dvanaest godina (1870—1881) austrijski namjesnik u Zadru. Po podrijetlu je bio Srbin.

Petar RUŽEVIĆ (Jelsa, 1896. — Split, 1984), profesor. Od godine 1938. do umirovljenja (1957) predavao je prirodne znanosti u klasičnoj gimnaziji u Splitu. Svoje radove objavljivao je u časopisu **Priroda.**

Ante RUŽIĆ BAĆO (Split, 1883—1936), sportaš. Legendarni splitski trkač (»brži od parnih lokomotiva, izdržljiviji od trkaćih konja«). U Buenos Airesu godine 1912. prevalio je 38 kilometara u dva sata. Izdavao je humorističke listove.

Petar SABIĆ (Stari Grad na Hvaru, 1886 — Split, 1924), književnik. Gimnaziju je završio u Splitu, a pravo u Pragu. Odvjetnički perovođa i državni činovnik u Sarajevu, Splitu i Beogradu. Uređivao je »šaljivi tjednik za ljude dobre volje« pod nazivom **Golub** (1919—1924). Tiskao je parodiju **Izborno Kosovo.**

Ante SASSO (Trogir, 1856—1941), prevodilac. Svećenik, kateheta i profesor u sjemeništima u Zadru i Splitu. Objavio je u prijevodu **Ispovijesti** sv. Augustina, **Zaručnike,** A.

Manzonija i **Grobove** U. Foscola. U Jugoslavenskoj akademiji čuva se njegov rukopisni prijevod Danteove **Komedije** (1920—1940), iz kojega je neke odlomke objelodanio. **Komediju** je preveo u tercinama i to trohejskim nerimovanim desetercem.

Vjekoslav SASSO (Trogir, 1905 — Split, 1984), kazališni domaćin. Po zanimanju drvodjelac. Bio je domaćin splitskog kazališta tridesetih godina.

Andro SENTINELLA (Trogir, 1897 — Šibenik, 1970), dirigent. Kao glazbeni pedagog, dirigent, orguljaš i zborovođa radio je u Trogiru, Šibeniku i Zagrebu. Bio je melograf šibenskih crkvenih pučkih napjeva.

Petar SENJANOVIĆ (Split, 1876 — Zagreb, 1955), projektant i stručni pisac. Završio je visoku tehničku školu u Beču. Pomoćnik ministra prometa u Beogradu (1930—1937). Punih pedeset godina bio je na čelu svih pothvata za tehničko i privredno unapređenje Splita i Dalmacije. Projektirao je građevinske radove na Marjanu do godine 1923, sudjelovao je u gradnji ličke željezničke pruge i dr.

Frane SLADE (Trogir, 1887—1965), načelnik. Završio je pučku školu i razne tečajeve. Blagajnik i rukovodilac zadruga te trogirski načelnik (1932—1935). Donio je u Dalmaciju »holandski krumpir« za sadnju.

Josip SLADE (Trogir, 1820—1911), inženjer i načelnik. Postigao je dva doktorata (iz filozofije i matematike) u Padovi. Trogirski načelnik (1892—1905) i jedan od prvaka Narodne stranke u svojem gradu. Projektant je kazališta u Šibeniku, a u Trogiru velikog pokretnog mosta (srušen je u drugom svjetskom ratu). Mnogo je radio u Crnoj Gori (plan grada Nikšića, most preko Bojane, ambasade u Cetinju, kolski put Kotor—Lovćen—Cetinje itd.). U Kninu je s fra Lujom Marunom osnovao prvi hrvatski arheološki muzej.

Roko SLADE—ŠILOVIĆ (Trogir, 1872—1944), publicist i ljekarnik. Članku u **Enciklopediji likovnih umjetnosti** može se dodati: Roko Slade Šilović nije nikada dobio dozvolu za vlastitu ljekarnu u Trogiru. Objavio je oko 60 radova.

Neke radove iz **Tršćanskog Lloyda** tiskao je u posebnoj knjizi **Nekoje crtice iz narodnog gospodarstva u Trogiru** (1909). Pisac je prvog vodiča o Trogiru (1921) i prevodilac književnih radova. Za vrijeme prvog svjetskog rata pisao je kroniku o događajima u Splitu, a za vrijeme drugog o događajima u Trogiru. U rukopisu je ostala njegova knjiga **Opća uputa u galensko ljekarništvo.**

Ton SMERDEL (Silba, 1904 — Zagreb, 1970), prevodilac i pjesnik. Diplomirao je i doktorirao iz klasične filologije. Neko vrijeme bio je sveučilišni docent u Skopju. Pisao je pjesme na hrvatskom i latinskom jeziku. Mnogo je prevodio, naročito G. Leopardija o kojemu je i pisao. Sastavio je antologiju starogrčke lirike **Orfej i Pan.**

Branko STANOJEVIĆ (Split, 1897—1921), književnik i novinar. Jedan od pokretača i urednika lista **Električne stranice** (1920). Njegova pjesma **Dva grada** ušla je u nekoliko antologija.

Ivan STOJANOVIĆ (Dubrovnik, 1829—1900), prevodilac i književnik. Tridesetak godina bio je svećenik u Rijeci Dubrovačkoj, a zatim kanonik u Dubrovniku. Osjećao se Srbinom katolikom. Objavio je prvi svezak **Anegdota i različitijeh mudrijeh izreka** i **Dubrovačku književnost** (341 stranica, naklada Srpske dubrovačke akademske omladine). Preveo je Engelovu **Povijest dubrovačke republike.**

Kerubin ŠEGVIĆ (Split, 1867 — ?, 1945), književnik i publicist. Svećenik i profesor slavistike. Pisao je novele, romane **(Na solinskim ruševinama, Jača od smrti),** ocjene, književno-povijesne radnje **(Kratka povijest hrvatske (srpske) književnosti,** 1911), polemike i sl. Napisao je rasprave o Mažuraniću, Njegošu i nekim drugim piscima. Isticao se u književnoj borbi starih protiv mladih u razdoblju hrvatske moderne.

Nikola ŠIMIĆ (Igrane u Makarskom primorju, 1854—1913), književnik. Po zvanju svećenik. Predstavnik verizma, autor **Slika i crta iz seoskog života** (1887) i drugih knjiga. Poznate su mu novele: **Stari Pavao** i **Sveti dnevi.**

Josip ŠKARIĆ (Postira na Braču, 1887—1976), medicinski pisac. Ravnatelj bakteriološke stanice i higijenskog za-

voda u Splitu. Objavljivao je stručne i znanstvene radove s područja epidemiologije i bakteriologije. Objelodanio je **Uspomene jednog liječnika** (Split, 1965).

Augustin TARTALJA (Tartaglia — Split, 1862 — Zagreb, 1932), srednjoškolski ravnatelj. Profesor kemije i četiri puta direktor: u Mostaru trgovačke škole, u Banjoj Luci više realke, a u Sarajevu dviju škola, učiteljske (preparandije) i trgovačke. Napisao je **Uputstvo u kemijsku analizu.**

Bruno TARTALJA (Banja Luka, 1900 — Sarajevo, 1973), statičar. Iz tehnike je diplomirao i doktorirao u Pragu. Od godine 1950. do 1966. bio je profesor iz tehničke mehanike na šumarskom odjelu Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Sarajevu. Autor je većeg broja stručnih i znanstvenih radova: **Šumsko građevinarstvo** i dr.

Ivo TARTALJA (Split, 1878 — Lepoglava, 1949), ban. Vidi o njemu bilješku u knjižici **Iz povijesti Splita** J. Barića i Š. Jurišića (1983).

Mihovil TARTALJA junior (Split, 1854 — Grac, Austrija, 1924), publicist. Autor knjige **Vinarstvo za puk** i suradnik **Vinarskog almanaha** (Split, 1890). Doprinio je borbi protiv krupe koja je uništavala vinograde, i o tome je pisao.

Petar TARTALJA (Split, 1830 — Zadar, 1905), ratarski pisac. Studirao je agronomiju u Francuskoj, kojoj je bio vicekonzul u Splitu (1870—1894). Napisao je tri knjige: **Poljodjelstvo, Žitarice i poljodjelstvo najdičniji zanat.** Predsjednik SMD **Zvonimir** (1885—1891).

Petar TARTALJA (Gradac, 1901 — Split, 1975), medicinski pisac. Radio je kao liječnik i specijalist iz epidemiologije i tropskih bolesti u higijenskom zavodu u Splitu (1933—1968). Objelodanio je 16 stručnih i znanstvenih radova iz svoje specijalnosti na hrvatskom jeziku i 9 na njemačkom i francuskom.

Jakov TOMASOVIĆ (Kučići kod Omiša, 1882 — Split, 1962), knjižar i književnik. Završio je tri razreda splitske gimnazije. Trideset godina (od godine 1915) imao je vlastitu knjižaru i papirnicu u Omišu koja je promijenila tri prostorije (Vangrad, Fošal i Priko). U Omišu je izdavao i uređivao mjesečnik za književnost i kulturu **Jadranska vila** (1928—1937, više od sto brojeva) u nakladi od pet stotina do tisuću primjeraka. To je bio jedini književni časopis na Jadranu koji je stalno izlazio u to vrijeme. Napisao je deset knjiga i knjižica pjesama, crtica, putopisa i sl. Njegov vodič o Omišu doživio je dva izdanja (1926. i 1932.).

Dinko TOMAŠIĆ (Smokvice na Korčuli, 1902 — SAD, 1975), sociolog. Diplomirao je i doktorirao (1926) na pravnom fakultetu u Zagrebu. Od godine 1940. živio je u Sjedinjenim Američkim Državama kao sveučilišni profesor. Jedan je od prvih hrvatskih i jugoslavenskih sociologa, pisac nekoliko knjiga. Uglavnom, područje je njegova znanstvenog proučavanja kulturalistička etno-sociologija.

Josip TOMMASEO (Split, 1894—1970), liječnik. Naslijedio je oca Nikolu na dužnosti gradskog fizika. Bio je i liječnik željezničara, pomoraca i učenika.

Nikola TOMMASEO (Trogir, 1864 — Split, 1933), liječnik. Dugogodišnji gradski fizik splitske općine i jedan od prvih splitskih specijalista za porođaje.

Josip TONČIĆ (Rab, 1847 — Split, 1931), podnamjesnik. Pravo je studirao u Zagrebu i Beogradu. U Beogradu je bio osobni tajnik srpskog državnika Jovana Ristića. Kotarski poglavar u Hvaru, Splitu, Šibeniku i Dubrovniku te potpredsjednik Namjesništva u Zadru (1906—1911). Surađivao je u **Narodnom listu.**

Zdenko TONČIĆ (Split, 1904—1976), arhitekt. Diplomirao je i doktorirao (1931) u Beču. Projektirao je nekoliko školskih zgrada u Splitu, npr. građevinsku školu. Autor je urbanističkog plana novog Hvara. Više od tri desetljeća bio je profesor u srednjoj tehničkoj i građevinskoj školi.

Sigismund TRECHE (Herceg-Novi, 1856 — Split, 1919), upravni činovnik. Viši porezni upravitelj i šef poreznog ureda u Splitu.

Luigi TROCOLI (? — Split, 1901), kavanar. Doseljeni Talijan. Prvu je kavanu otvorio na Rivi, a zatim je, sedamdesetih godina, preuzeo kavanu na Pjaci (danas **Central**) i sagradio hotel.

Velimir URLIĆ (Rogoznica kod Šibenika, 1903 — Split, 1983), medicinski pisac. Doktor medicinskih znanosti. Radio je od 1933. do 1973. godine u higijenskom zavodu u Splitu. Objavio je pedesetak stručnih i znanstvenih radova. Proučavao je u prvom redu endemijski pjegavac.

Aleksandar VEREŠČAGIN (Moskva, 1885 — SAD, 1965), kazališni i filmski glumac i redatelj ruskog podrijetla. U splitskom kazalištu glumio je i režirao jednu sezonu (1922—1923). U dnevniku **Novo doba** 22. lipnja 1923. popisao je svoja kazališna djela, prijevode i preradbe. Drame: **Manija ubojstva, Slijepci** i dr.

Pero VIĆAN (Topolo kod Stona, 1862—1948), općinar. Školu je privatno učio kod župnika. Radio je kao zemljoradnik i trgovac. Dugogodišnji vijećnik općine u Stonu i vlasnik privatne knjižnice. Potaknuo je izgradnju prve pučke škole u Topolom, Ošljem i Smokovljanima. Znao je latinski i talijanski jezik.

Ljubomir VLAČIĆ (Metković, 1868 — Beograd, 1942), vjerski i pravni pisac. Paroh u Dalmaciji i arhijerejski zamjenik. Objavio je 34 rada vjerskog i pravnog sadržaja. Njegova su djela: **Jugoslovensko bračno pravo, Austrijsko bračno pravo, Pravoslavna crkvena općina neretvanska** i dr.

Niko VODOPIĆ (Dubrovnik, 1827—1900), prevodilac. Pomorski kapetan i općinski funkcionar u Dubrovniku. Bio je brat biskupa i književnika Mate Vodopića. Jedan od osnivača dubrovačke čitaonice i prevodilac Byrona na talijanski jezik.

Niko VODOPIĆ (Imotica kod Dubrovnika, 1898 — Beli Manastir, 1940), općinar. Završio je pučku školu i bio je zemljoradnik. Dugogodišnji vijećnik općine u Stonu i vlasnik privatne knjižnice.

Vjekoslav VRDOLJAK (Dobrota u Boki Kotorskoj, 1893 — Split, 1960), profesor i tajnik. Završio je ekonomski fakultet u Zagrebu i bio profesor knjigovodstva i trgovačke korespondencije te tajnik u trgovačkoj akademiji u Splitu.

Ivan VUČETIĆ (Hvar, 1858 — Dolores, Argentina, 1925), kriminalist i pisac. Pučku školu i privatnu klasičnu gimnaziju završio je u rodnom gradu. Godine 1884. otišao je u Argentinu i četrdesetak godina radio u tamošnjoj policiji. Njegov sistem prepoznavanja osoba po otiscima prstiju (desetoprstna daktiloskopija) upotrebljava se i danas. Osnivač je i prve daktiloskopske zbirke na svijetu (1891) i pisac nekoliko stručnih i znanstvenih knjiga.

Mato VUČETIĆ (Hvar, 1892 — Pariz, 1981), publicist i pjesnik. Od godine 1916. živio je u Parizu. Studirao je pravo. Bio je dopisnik dnevnika **Obzor** (1922—1929) iz tog grada i atešej za tisak jugoslavenske ambasade (1929—1941). Objavio je pet knjiga pjesama na hrvatskom jeziku, knjigu feljtona **Pariske šetnje** i četiri knjige na francuskom jeziku. Pod pseudonimom **Spectator** tiskao je knjigu **La Position internationale de la Yougoslavie** (1938).

Vinko VUČETIĆ (Split, 1898), tehničar. Radio je u Dubrovniku i Splitu. Između ostalog konstruirao je autobusnu karoseriju, jednu od naših prvih poslije oslobođenja.

Mate ZANONI (Trogir, 1831 — Šibenik, 1903), biskup. Doktor teologije, profesor realke u Splitu, od 1887. opat u Trogiru, a od 1894. biskup u Šibeniku. Pokopan je u Trogiru. Surađivao je u **Narodnom listu.**

Ivan ZNIDARČIČ (Gorica, 1875 — Zagreb, 1945), knjižar slovenskog podrijetla. Godine 1900. došao je u Split i postao upravitelj tek osnovane Knjižare Sjemeništa (Hrvojeva 6). Radila je pod nazivom Hrvatska knjižara do godine 1948. Znidarčič je bio njezin upravitelj trideset godina (1900—1905. i 1920—1945).

Vjekoslav ZORICA (Kožino kod Zadra, 1915 — Split, 1983), fizičar. Studirao je u Višoj pedagoškoj školi u Splitu. Tiskao je tri knjige: **Ubrzana i konačna brzina kod sila, Smisao mase i energije u današnjoj nauci** i **O gravitaciji.**

USTANOVE, ORGANIZACIJE I DRUŠTVA

ARBANASI — do godine 1944. samostalno naselje na jugoistočnom dijelu zadarskog poluotoka, od tada dio grada Zadra. Naseljeno je uglavnom Arbanasima, albanskim doseljenicima s početka 18. stoljeća. U Arbanasima je godine 1866. osnovana učiteljska škola (preparandija), a ukinuta je godine 1921. za talijanske okupacije (1918—1944). To je bila muška učiteljska škola za čitavu Dalmaciju. Poslije, bila je preseljena u Šibenik.

ČITAONICA **Hrvatski napredak** u Veloj Luci na Korčuli (1894—1914). — Prvo prosvjetno-kulturno društvo u tome mjestu. Imala je do pedeset članova. Čitaonica se nalazila u palači Franulović. Danas se u toj palači nalaze knjižnica s čitaonicom, muzej i galerija.

FRANJEVAČKA klasična gimnazija u Sinju. — Prva gimnazija u Dalmaciji, a vjerojatno i u Hrvatskoj, s hrvatskim nastavnim jezikom. Osnovana je godine 1838. Imala je osam razreda, a pravo javnosti dobila je godine 1854. U njoj su predavali i rodoljubi fra Ante Konstantin Matas, fra Šimun Milinović, fra Špiro Tomić i drugi. Gimnazija djeluje sve do danas.

Kulturno-umjetničko društvo HUM osnovano je u Veloj Luci godine 1909. i s prekidima djeluje do danas. U društvu danas djeluje mješoviti zbor, folklorna i dramska grupa te tri klape. Najznačajnija osoba u društvu bio je Nikola Mirošević, zborovođa i skladatelj. Njegova skladba **Himna Veloj Luci** još uvijek je na repertoaru društva HUM.

JUGOSLAVENSKA NARODNA ODBRANA (JNO) osnovana je godine 1915. u Antofagasti (Čile). Organizacija se brzo širila, pa je naskoro obuhvatila sva naselja naših iseljenika u svim državama Južne Amerike, stvorivši u njima veliki broj ogranaka. Time je postala najjača i brojem članova najveća organizacija hrvatskih iseljenika u Južnoj

Americi. Odmah je prekinula sve odnose s Austro-Ugarskom Monarhijom i snosila je gotovo sve troškove Jugoslavenskog odbora u Londonu. Prvi predsjednik bio je bogati industrijalac (salitrom) i brodovlasnik Pasko BABURICA (Koločep, 1875 — Valparaiso, 1941), »najveći poslovni čovjek u povijesti Hrvata« (I. Lupis—Vukić). Baburičina dobrotvorna zaklada djeluje i danas u Čileu. — Presudni preokret u političkoj orijentaciji JNO prema narodnooslobodilačkoj borbi donio je tek Sveslavenski kongres održan u jesen godine 1943. u Montevideu.

Kalendar JADRAN (Split, 1927—1941). Uređivao ga je Mate Barišić. Namijenjen najširem krugu čitatelja, izlazio je na oko 150 stranica. U rubrici Politička kronika u Jugoslaviji donosio je i podatke o Splitu. U kalendaru su surađivali i neki književnici, npr. Dinko Šimunović, Rikard Katalinić—Jeretov i drugi.

Pjevačko društvo KOLO osnovano je godine 1899. u Šibeniku, a počelo je raditi pod nazivom Hrvatsko muzikalno društvo **Kolo.** U svojoj dugoj povijesti to društvo nekoliko je puta mijenjalo naziv, ali je stalno zadržalo ime **Kolo.** Osnivač društva, dugogodišnji predsjednik i, zacijelo, najzaslužniji njegov član bio je dr Vice ILJADICA (1869—1954). Društvo nije djelovalo šesnaest godina (1914—1925. i 1941—1945), a u svojoj povijesti imalo je raznih sekcija: dramsku, baletnu, folklornu i dr. Tako je između dva rata izvelo pet opereta (1938—1940). Članovi društva potjecali su iz svih slojeva i sredina. **Kolo** je dalo više od pet stotina koncerata, a gostovalo je u devedesetak naših gradova i u četrdesetak inozemnih. — Vidi monografiju **Kolo, ponos Šibenika** Ive Livakovića.

NARODNA GLAZBA osnovana je u Veloj Luci godine 1893. i s prekidima djeluje do danas. Odigrala je ulogu u buđenju narodne svijesti u svojoj sredini. Njezini su najznačajniji kapelnici Nikola Furlani (v. članak o njemu) i Petar Žuvela (1946—1968).

NARODNA KNJIŽNICA U KNINU (Maršala Tita 5) osnovana je godine 1948. Neko vrijeme se zvala Gradska knjižnica. Danas ima više od 16 tisuća knjiga, bibliobus i dr.

PAPIRNICA PETAR PIRIH (1900—1948, Zadar, Ulica sv. Marije 14). — Osnovao ju je Petar Pirih na početku stoljeća. Od godine 1922. njezini su vlasnici bili Paško Galić i njegova žena Ester rođena Pirih. Papirnica se je nalazila u Širokoj ulici broj 7, a njezina podružnica na starom mjestu, u Ulici sv. Marije. Nešto poslije papirnica je imala dućan i sjedište samo u Ulici sv. Marije. U najplodnijem razdoblju (1922—1943) papirnica je trgovala s tvrtkama iz 8 država i kupovala robu od najmanje 180 tvrtka iz 70 evropskih država.

PUČKA ŠTIONICA U VELOJ LUCI NA KORČULI. — Osnovana je godine 1908. da bi budila »građansku i nacionalnu svijest« i širila prosvjetu. Imala je šezdesetak članova, a primala je desetak listova. Prestala je djelovati pred prvi svjetski rat.

VELA LUKA v. **Čitaonica Hrvatski napredak u Veloj Luci** i **Pučka štionica u Veloj Luci.**

NEKI AMBIJENTI

CRKVA SV. DOMINIKA u Splitu (Hrvojeva 2) vjerojatno je treća crkva na tom mjestu. U antičko vrijeme na tom je prostoru vjerojatno bila starokršćanska crkva sv. Katarine. Od 1932. do 1934. godine ondašnja crkva i samostan prošireni su prema projektu ing. K. Gamulina — Vidi magistarsku radnju Franka Oreba **Crkva i samostan sv. Dominika u Splitu** (1982).

GROBLJA U DALMACIJI — Dalmatinska groblja, kao i primorska, u pravilu se nalaze na osamljenom mjestu. Ograđena su visokim zidom, na njima se dižu čempresi, simbol vječnog mira. Na nekim grobljima nalaze se djela poznatih umjetnika (Ivana Meštrovića u Cavtatu, Tome Rosandića u Supetru i dr.). Poznatija su groblja: bivše splitsko **Sustipan** (Sustjepan), šibensko groblje **sv. Ane,** dubrovačka groblja **Danče, Boninovo** i **Mihajlovo,** cavtatsko groblje i dr. Splitsko židovsko groblje na Marjanu iz godine 1573. spada u najstarija židovska groblja na svijetu.

ŠTROSMAJEROV PARK (STROSSMAYEROV PARK), glavni i najstariji (iz godine 1808) splitski javni perivoj. Prvi geodetski snimak perivoja imamo iz godine 1831. Prema njemu perivoj ima geometrijski oblik i veličinu koju ima i danas: 92 x 62 metra. Perivoj se dugo zvao Gradski perivoj. I danas ga mnogi neslužbeno nazivaju **Đardin.** Na početku ovog stoljeća dobio je kamenu fontanu, koja je vjerojatno zamijenila paviljon jer je smještena u središtu. Fontana je izrađena u Bilinićevoj klesarskoj radionici, u kojoj su godine 1900. šegrtovali Ivan Meštrović i Toma Rosandić. U perivoju se nalaze sve vrste drveća kojih ima u primorskim perivojima, pa i Gingo biloba L., koja je jedinstveni primjerak na području Splita, a možda i regije. Neka stabla u perivoju stara su oko 130 godina.

AUSTRIJSKI NAMJESNICI ZA DALMACIJU 1881—1918.

Od studenoga 1881. do prosinca 1885. Stjepan JOVANOVIĆ,

Od prosinca 1885. do travnja 1886. Ludvig CORNARO,

Od travnja 1886. do rujna 1890. Dragutin BLAŽEKOVIĆ,[1]

Od listopada 1890. do ožujka 1902. Emil DAVID RHONFELD,

Od siječnja 1902. do siječnja 1905. Erazmo HANDEL,

Od siječnja 1905. do siječnja 1906. Nikola NARDELLI (upravitelj Namjesništva),

Od siječnja 1906. do listopada 1911. Nikola NARDELLI (namjesnik),

Od listopada 1911. do siječnja 1912. Marij ATTEMS (upravitelj Namjesništva),

Od siječnja 1912. do sloma Austro-Ugarske Marij ATTEMS (namjesnik).

[1] O D. Blažekoviću vidi članak u Enciklopediji Jugoslavije

IZ SPLITSKE KAZALIŠNE PROŠLOSTI

BEOGRADSKA KAZALIŠNA GOSTOVANJA — Narodno pozorište iz Beograda gostovalo je, po svoj prilici, od 23. do 29. listopada 1919. Kako tada novine nisu izlazile u Splitu zbog štrajka, to gostovanje da se djelomično prikazati na temelju pisanja »Narodnog jedinstva« (Sarajevo) i »Epohe« (Beograd). Beograđani su izveli deset drama i komedija, od toga polovicu domaćih. Prikazali su dvije Nušićeve komedije **(Protekcija i Običan čovek)**, Stankovićevu **Koštanu**, Vojnovićev **Ekvinocij** i dr. Na drugoj predstavi **Koštane** došlo je i do jedne »skoro male demonstracije od strane socijalista... jer zaziru od svega što je nacionalno«. Među glumcima nastupao je i Ilija Stanojević. — Godine 1929. gostovala je Beogradska opereta pod vodstvom svojeg upravnika Jovana Srbulja i dala dvanaest predstava, od 25. listopada do 4. studenoga 1929.

GLUMAČKA ŠKOLA RADE PREGARCA (1921—1927?) v. knjižicu J. Barića i Š. Jurišića **Iz povijesti Splita** (1983).

GRADSKA OPERA I OPERETA (1928) — To amatersko kazalište dalo je u prvoj polovici godine 1928. nekoliko predstava Tijardovićeve operete **Mala Floramye** i praizvedbu (5. III 1928) i više od deset repriza **Splitskog akvarela** od istog operetnog umjetnika.

HRVATSKO KAZALIŠNO DRUŠTVO ZA DALMACIJU (1899—1919) imalo je prvenstveno zadaću da »podupire i unapređuje hrvatsku kazališnu umjetnost«. Od hrvatskih pisaca najviše je prikazivalo djela Srđana Tucića. Repertoar ovog amaterskog kazališta popisala je Nevenka Bezić—Božanić u zborniku **Dani hvarskog kazališta. Moderna** (1980).

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE (1940—1941) imalo je dramu i operu sa solistima, zborom, orkestrom i baletom. Kazališni intendant bijaše Ivo Tijardović. U devet

mjeseci svojega rada dalo je najviše puta (35 puta) komediju **Dundo Maroje** M. Držića. Od splitskih pisaca prikazivana su tri (Marko Marulić, Vojmil Rabadan i Špiro Kovačić), a od stranih najviše su izvođeni Francuzi, kao uostalom i u Narodnom kazalištu za Dalmaciju. Među redateljima i glumcima bili su: Marko Fotez, Zvonimir Rogoz, Josip Petričić i dr.

LJUBLJANSKA KAZALIŠNA GOSTOVANJA U SPLITU. — Poslije zagrebačkog i osječkog kazališta u Splitu je najviše puta gostovala Ljubljanska opera. Najprije je godine 1923. gostovao njezin zbor, zatim je pet puta gostovala opera (1926, 1927, 1929, 1936. i 1939) s 44 operne i operetne predstave. U lipnju godine 1930. gostovala je Ljubljanska drama: 15. izvela je **Udovicu Rošlinku** Cvetka Golara, a 16 **Napast u dolini šentflorijanskoj** Ivana Cankara. Na svojih pet gostovanja Ljubljanska opera najviše je puta (zapravo, 4 puta) izvela **Borisa Godunova** Modesta Petroviča Musorgskog. Nije izvela ni jednu slovensku operu, a od hrvatskih dvije: **Povratak** Josipa Hatzea i **Ero s onoga svijeta** Jakova Gotovca.

MOSKOVSKI HUDOŽESTVENI TEATAR U SPLITU (1924—1936) v. knjižicu J. Barića i Š. Jurišića **Iz povijesti Splita** (1983)

NARODNO KAZALIŠTE ZA DALMACIJU U SPLITU (1921—1928) v. knjižicu J. Barića i Š. Jurišića **Iz povijesti Splita** (1983)

POZORIŠNI OTSJEK SOKOLSKOG DRUŠTVA U SPLITU osnovan je na početku godine 1939. Ta amaterska grupa imala je petnaestak članova (Ante Glavina, Miroslav Pera i dr.) i šest članica (Melita Ribarević, Vida Glavina i dr.). Izvođena su djela Br. Nušića, K. Trifkovića i dr.

SOKOLSKO POZORIŠTE LUTAKA — U studenom godine 1933. osnovano je marionetsko kazalište pod službenim nazivom Sokolsko pozorište lutaka. Nalazilo se u istim prostorijama u kojima je danas lutkarsko kazalište **Pionir** (Omladinska 3).

SPLITSKI KAZALIŠNI DOBROVOLJCI (1937—1940) osamostalili su se godine 1937. od Splitskog kazališnog društva. Predstave su redovito davali u svojem Domu (Dom kazališnih dobrovoljaca — Dom Gospe od Zdravlja, Ćiril-Metodova ulica br. 1). U ovom amaterskom kazalištu glumili su Andro Marjanović, Ivo Marjanović, Slavko Štetić i dr.

SPLITSKO KAZALIŠNO DRUŠTVO (1928—1936) osnovano je 19. VII 1928. gotovo od istih članova Gradske opere i operete. Imalo je poluamaterski karakter. Jedan od njegovih pokretača i njegov umjetnički vođa bio je Ivo Tijardović, koji je režirao, dirigirao, inscenirao, prevodio i slično. Osim radova Ive Tijardovića (izvodilo mu je četiri operete) i Nike Bartulovića prikazalo je i radove nekih drugih splitskih pisaca. Iz profesionalnog Narodnog kazališta za Dalmaciju u njemu su djelovali: Ivo Tijardović, Josip Jukić, Drago Cotić, Branko Kovačić, Noe Matošić, Franjica Strello i Josip Strello. O tim glumcima ima posebnih članaka u knjižici J. Barića i Š. Jurišića **Iz povijesti Splita** (1983).

Jerko MATOŠIĆ

MODA I OBIČAJI U STAROM SPLITU

U Splitu se mladež, otrag otprilike pedesetak godina, okupljala oko česmi (jer tada po kućama nije bilo ni vode ni svijetla kao danas). Poznata mjesta sakupljanja i česme bijahu: »Stagnja«, »Šperun«, »Lučac«, »Bašćun« i »Dobri«. Djevojke bi vjedrima nosile vodu, dok bi se mladići okupljali oko tih česmi i očijukali, a redovito i zapjevali. Često puta bi se djevojka zaljubila u onog koji bi ju opčarao ugodnim glasom i naravski, momci bi se natjecali tko će bolje pjevati. No događalo se da bi djevojke odlazile po vodu i do one česme, koja je mnogo dalje samo da imaju više mogućnosti »prigledanja«, a neke bi prolijevale vodu, što bi ju u prvoj »turi« donijele skoro do kuće, da bi mogle otići opet po vodu i tako doći u priliku da vide još jedared one koji bi im srca pokretali. To je bilo njihovo kino i kazalište. Navečer bi dolazili u serenadu i to obično s harmonikom, dok je gitara bila više »gospodska«. Ako bi, na primjer, otac kakve djevojke prodavao vino, računao je na to da će momci dolaziti, jer im je i to bilo mjesto sakupljanja, pa bi upozorio kćerku da bude pametna i da dobro broji. Momci bi gledali kako ona posluje, a neki bi je čak i namjerno prevarili, da vide da li je spretna.

Šetalo se po rivi i prokurativi, a ljeti i po đardinu, dok je pjaca bila za gospodu (zbog toga se i zvala »piazza dei signori«). Težak bi za karnevala išao popiti na pjacu »iza lože« punč. Šetali bi do »ure noći« poslije Ave Marije, a to je bilo otprilike zimi oko šest sati, a ljeti oko osam sati. Djevojke su za vidjela morale biti kod kuće. To je sve zbog toga što su skoro sve bile kćeri težaka, a ujutro se rano dizalo pa je trebalo i ranije dolaziti. U težnji da se udadu i da ne ostanu »usidilice« djevojke su bile pune predrasuda, pa su vjerovale u kojekakve čarolije i bajanja. Tako bi rastopljeno olovo stavljale u posudu s vodom. Olovo u vrućem stanju u doticanju s vodom davalo je šarolike slike plave i zelene boje i oblike broda ili polja, te bi se tumačilo po tome da će joj dragi biti mornar ili pak težak. Ili bi uoči sv. Ivana navečer pod jastuk stavile nekoliko zrna boba uvijenih u kartice na kojima bi pisalo po jedno muško ime! Ujutro zrno koje nasumce uhvati trebalo je odlučiti o njenoj sudbini. Neke bi opet uzele vjenčani prsten kakve udate žene, objesile ga o vlas i spustile nad čašom vode. Koliko puta udari o kraj čaše do toliko godina bi se trebalo udati ili možda — umrijeti!

Uoči »Cvitnice« mladić bi narešio djevojčin dvor, vrata ili prozor vijolama, garifulima, grančicama od bora i t.d. i pazio da ne dođe koji njegov suparnik, jer bi ovaj, u namjeri da mu napakosti stavio među cvijeće krepanu mačku! Jasno, dolazilo bi i do sukoba. Prigodom sajmova (Sudamja, Velika i Mala Gospe, Ruzarica i t.d.) momak bi djevojci obično kupovao kolače i što bi joj više kupio više bi se ponosila.

Kada mladić odluči da se ženi on šalje provodadžije i provodadžinice da ispitaju situaciju. A onda dolazi on u njezinu kuću da pita roditelje, jer su roditelji imali posljednju riječ.

Splitski puk je imao i svoju karakterističnu nošnju, koja je bila veoma bogata i šarolika. Danas se od svega toga ne može ništa vidjeti, jer je sve iščezlo, ali kadikad možete sresti gradom po kojeg težaka sa »osmicom« (vrst kape). Muškarci su nosili »žurke« (surke) i crvenkape, što je bila hrvatska narodna nošnja i isticala se, na primjer u Zagrebu kao simbol nacionalnosti (Ilirizam). Njihov kaput je bio od grubog sukna sa kukuljicom. Isto takve kapute, samo bijele, nosili su prigodom crkvenih procesija. Od kapa vidjeli smo nosile su se crvenkape (kao danas Kaštelani) i osmice koje su nešto novijeg datuma. Samo onaj koji je bio u žalosti zbog nekog svog pokojnika stavio bi crnu kapu. Hlače su obično bile iz modrog sukna i sa strane otvorene (kao kod naših Zagoraca). »Gete« su bile cipele za svečane dane i nedjelje, dok su za rad nosili opanke (nestve). Naravno, to je bila nošnja splitskog težaka. Sve one ljude, koji po zanimanju nisu bili težaci, Splićani su nazivali »artišt«. Nošnja žena i djevojaka bila je bogatija i upadnija. Žene su se odijevale u »kurtin« (tal. riječ usko, kratko) koji je služio isključivo za svečane prigode. Taj »kurtin« se sastojao od »korpeta« (prsluk), »borte« (čipkast rubac) i brnjice od crne svile »od raža« (nešto kao danas fini taft). Kod djevojaka je osobito bio popularan »šudar od bavele« sa žutim prugama, produkt kućne radinosti, a dolazio je čak iz Dub-

rovnika. Prigodom raznih svečanosti ili sprovoda nosile su bijele rukavice od kože. Veoma bogati bili su njihovi nakiti: »tremanat« zlatne grančice, a zvao se tako jer je na glavi u hodu podrhtavao (od tal. glagola tremare), »frmon« služila kao špila (od tal. gl. fermare) i »kordun« ogrlica sa redovima zlatnog novca, a na dnu se nalazio veliki medaljon.

Slobodna Dalmacija, Split, 1. 1. 1955.

V. M. (Vinko Milić)

ALEKSANDAR pl. PICHLER

Split, 12 rujna.

Danas su obdržane u prvostolnoj crkvi svečane zadušnice za pok. Aleksandra pl. Pichlera, preminulog u Gradcu, rodnom gradu, dne 6. o. m. Činovnici c. k. poglavarstva, kojega je bio upravitelj, akoprem savjetnik namjesništva, pobrinuli su se za taj čin pieteta, a ostali, te zastupnici drugih oblasti, družtava i građanstva prisustvovali su. Imali su i rad šta. Akoprem stranac, bio je izgledan, kako se mora poznavati jezik zemlje, u kojoj si namješten, i kako skrbiti za njezin napredak.

Pichler nije bio birokrat, nego upravitelj modernog značaja. Nije se zadovoljavao riešenjem spisa po šabloni, nego je ciljao preokrenuti pravac kulture, dosad promašen. Za to je nastojao za poljodjelsku, trgovačku i industrijalnu školu u Splitu, eda bi se mladež odbila od prevelikog pohađanja srednjih škola, koje ne daju kruha poslie svršetka. Za to se zauzimao za gradnju puteva, vodovoda, mostova i ostalih promicala obćenja ne samo nego i udobnosti modernog života, kao za novi put k drugom vrhu Marjana, za onaj na Bačvice, u gradu, jer saobraćaj stranskoga svieta bilo je za njega vrelo koristi pučanstva. Za to se neumorno zanimao, kao član mjestnoga povjerenstva Dioklecijanove palače, da se počme sistematski popravljati, radi uzdržanja spomenika, jer je riedkost, koja učenjake i putnike interesira, a Splićani se nasuprot indiferentnim pokazuju, kao da je ta zgrada bez znamenitosti i povjestnog značenja. Pichler je bio duboko uvjeren o važnosti tog spomenika. Ni da je splitski učenjak, ne bi bio pokazao toliko revnosti i nauke. Ja, koji sam imao svagdanjega doticaja uredovnoga, kao načelnik, mogu sa izkustvom tu izvanrednu njegovu radinost potvrditi.

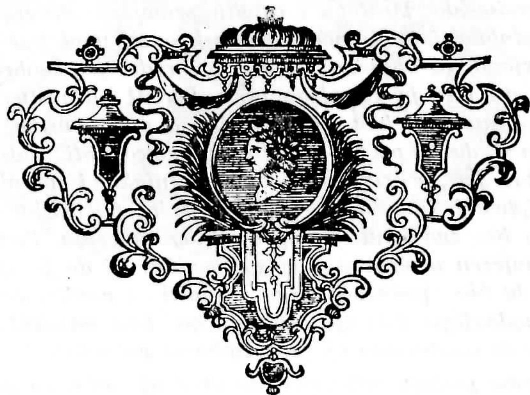
Za novu postaju željeznice, za uređenje luke, za prenos tračnica na obalu, za popravljanje ceste do Solina, za prosušenje močvara i prenos mosta, za iskopine, za šume — svuda gdje bi

ekonomički ili znanstveni interes pozivao njegovu podporu, tu bi se Pichler sa ljubavlju i odlučnošću odazivao, ne štedeći truda ni vremena. U mojoj dugoj službi po Dalmaciji ja takvog upravitelja nisam upoznao.

Split je pretrpio veliki gubitak, jer sadašnja metoda ne odgaja takovih činovnika, koji shvaćaju u pravom smislu političku službu. Ćutio je duh napredka, ne zastoja, slast dužnosti, a ne pokoru, ljubav zemlji, koja ga nije rodila, ne prezir njezinog nazadka. Dalmacija bi napredovala u obćoj kulturi, da je sretna imati nekoliko poglavara njemu sličnih.

U godini glada odbor mu je povjerio znatnu svotu, sabranu od grofa Haracha u Beču: s njom je počinio čudesa. Da je imao sredstva na raspoloženje, bio bi promienio lice ovog kotara: ali prerana smrt uništi njegove osnove i plemenite zamišljaje. Revnost u službi prouzrokovala mu je bolest, kojoj se nije mogao oteti, da prosliedi u zvanju i da svoju djecu odgoji. Pusta sudbina odkrojila mu je mrzku nagradu, uništila je mahom sreću čitave mu obitelji. Težko mu je moralo bili, promišljajući na rastanak sa najmilijim, u dobi kad se počima uživati plodove svog rada i otmenog zadatka. Neka mu barem uspomena živi u harnom Splitu na vieke!

Narodni list, Zadar, 17. 9. 1906.

KARNEVALI

Općinska uprava pokušala je 1927. godine napraviti od splitskog karnevala turističku atrakciju. Osnovan je inicijativni odbor. Izdana posebna publikacija. Gosti su stigli iz unutrašnjosti i inozemstva. Krnje kojega je izradio kipar Rendić stigao je parobrodom iz Brača. Dočekala ga je ogromna maskirana povorka uz veselu svirku glazbe i pucanje mužara. Na pokladni utorak Obalom se kretalo preko 4500 krabulja koje je oduševljeno promatralo i pozdravljalo oko 15.000 osoba. Raspojasano mnoštvo ludo se veselilo uz glazbu i ples sve do jutra. Bio je to po svemu sudeći najveći i najljepši splitski karneval u ovom stoljeću.

Na žalost, tridesetih godina karneval opet gubi svoj pučki zanos. Svjetska kriza i nove restrikcije policijskog režima tjeraju ga s ulica, trgova i Rive u zatvorene prostore kazališta, hotela, kavana, klupskih i društvenih dvorana. Održavaju se brojni »elitni« krabuljni plesovi.

Pokušaji iz 1931. i 1934. samo su blijed obraz nekadašnjih masovnih ludovanja.

Iako je 1941. godine rat već kucao na vrata (usred karnevala uvedene su »potrošačke iskaznice«, a na pokladni ponedjeljak kod Zaostroga se prisilno spustio talijanski bombarder), Splićani su još uvijek ludovali. Na pokladni utorak naročito se istaklo neumorno Društvo cukuna koje je svečano pratilo Krnju gradskim ulicama. Vesele maskirane grupe i pojedinci predstavljali su: invaziju, Egipćane, rode, kauboje, sablasti, Kineskinje i Japanke, rokoko-dame i srednjovjekovne vitezove... U kavani Central nije bilo mjesta već u tri sata poslije podne, a Narodni trg i Riva bili su puni kao šipak.

Ulomci iz knjige Splitski karnevali, priredio Frano Baras. Split, Logos, 1984.

NEKI DOGAĐAJI U TROGIRU

Godina **1886.**

Pala je autonomaška općinska uprava s načelnikom i vođom autonomaša Antoniom Fanfognom poslije općinskih izbora na kojima su odlučili glasovi seljaka iz trogirske zagore. Slijedeće godine uspostavljena je nova općinska uprava (hrvatska) sa Špirom Puovićem na čelu.

Godina **1888.**

Porušen je stari Petrićev škver kod crkve sv. Dominika, pa je na tom mjestu proširena i uređena obala.

Godina **1890.**

Restaurirana je općinska palača (bivši knežev dvor), a u prvom redu pročelje, prema projektu prof. Ante Bezića iz Splita i inž. dra Josipa Slade.

Godina **1892.**

Porušeni su ostaci gradskih zidina i kula Fortin uz Fošu iz zdravstvenih razloga, a dvije godine poslije taj je predio pošumljen.

Godina **1896.**

Popravljena je i uređena gradska loža na trgu, a kameni fragmenti djelimično već prije uzidani u dvorištu Općine ili preneseni u crkvu sv. Martina (sv. Barbara).

Godina **1898.**

Požar je uništio crkvu sv. Duha i neke okolne zgrade. Na tom je mjestu poslije sagrađena škola u neogotičkom stilu.

Godina **1901.**

Dovezen je gliboder za čišćenje Foše.

Godina **1902.**

Osnovano je pučko prosvjetno društvo **Berislavić.**

Godina **1903.**

Osnovano je Dobrovoljno vatrogasno društvo.

Godina **1906.**

Parobrod **Biokovo** srušio pokretni most koji su godine 1868. sagradili inženjeri Bortolatti, Polli i Trogiranin dr Slade. Godine 1940. most je oštetio parobrod **Drava,** a zatim, na Novu godinu 1941. parobrod **Kvarner.**

Godina **1910.**

Na mjestu prijašnje biskupske rezidencije podignuta je nova zgrada za općinski sud i druge općinske ustanove.

Godina **1918.**

Prigodom sloma Austro-Ugarske Monarhije srušili su trogirski patrioti spomenik Franje Josipa u trogirskom perivoju.

Godina **1919.**

Osnovano je kulturno-prosvjetno društvo **Kolo.** Pjevački zbor tog društva odigrao je značajnu ulogu u životu grada. — Osnovan je nogometni klub, a općina mu je stavila na raspolaganje teren uz uvjet da se čuvaju stabla. Te godine, na 13. srpnja, odigrana je u Kaštelima utakmica između **J.N.K. Slavena** iz Kaštela i **N.K. Trogir.** Rezultat je bio 1:7. Na utakmici se istakla lijeva spojka kluba **Trogir.**
U noći između 23. i 24. rujna četa talijanskih vojnika spustila se s demarkacijske linije Brstivica-Prapatnica pješice, biciklima i automobilima te zauzela položaje u gradu razoružavši stražu u kasarni. Stanovništvo je goloruko, s nekoliko lovačkih pušaka, uspjelo potjerati vojnike i uspostaviti red u toku tog dana.

Godina **1920.**

Popravljao se zvonik katedrale pod upravom inž. Musanića i poduzetnika V. Rendića.

Godina **1921.**

Otvorena je građanska škola.

Godina **1923.**

Na poticaj konzervatorskog ureda u Splitu osnovana je zbirka starina. Zbirkom je upravljao mr. ph. Roko Slade — Šilović, koji je već prije skupljao materijal.

Godina **1927.**

Iz Trogira je Stjepan Radić u vezi s izbornom agitacijom posjetio prvi put trogirsku zagoru (Prapatnicu). — U noći posljednjeg dana poklada veliki je požar uništio kuću i materijal na obali, vlasništvo Josipa Pasinija. Splitski vatrogasci i krabulje s plesa pomagali su u gašenju požara. — Novi ratni brod krstarica **Dalmacija** posjetila je luku Saldun. Građani i đaci razgledali su brod.

Godina **1928.**

Otvorena je grobnica bana Mladena III Šubića Bribirskog u katedrali. — Osnovano je Hrvatsko kulturno društvo za sabiranje i čuvanje starina **Radovan.** Naravno, i to je društvo sve do početka drugog svjetskog rata imalo značajnijeg utjecaja na kulturni život grada Trogira.

Godina **1929.**

Osnovana je nabavljačka zadruga državnih činovnika. Njezina je zadaća bila da svojim članovima olakša nabavu živežnih namirnica za niže cijene. — Grad je posjetio kralj Aleksandar. — Grad je pohodio Ivan Meštrović i tom se prigodom rodila zamisao da se izradi spomenik Petra Berislavića. U toku ljeta godine 1933. Meštrović je više puta bio u Trogiru da bi odredio mjesto za spomenik.

Godina **1930.**

Grad je s najbližom okolicom dobio električnu struju.

Godina **1931.**

Popravljena je crkva sv. Barbare (sv. Martina). — Potekla je pitka voda iz solinskog vodovoda. Do tada grad se opskrbljavao vodom iz živog bunara Dobrića.

Godina **1932.**

U noći 1. prosinca skinuti su ili uništeni mletački grbovi — lavovi s gradskih vrata i zidina, općinske palače i drugih mjesta te uz umjetnički reljef N. Firentinca u loži. Počinitelji su se prijavili vlastima i izjavili da su ovo izvršili povrijeđeni u svojim »patriotskim osjećajima povodom pisanja talijanske štampe«. Događaj je izazvao zanimanje u svjetskoj javnosti.

Godina **1936.**

Posjetio je grad engleski kralj Eduard VIII.

Godina **1938.**

Restaurirana je i stavljena pod krov opatija sv. Ivana Krstitelja. U njoj se je nalazio lapidarij.

Godina **1939.**

Otkriven je spomenik Petru Berislaviću u loži, reljef kipara Ivana Meštrovića, bez svečanosti koja je bila prije najavljena.

Godina **1940.**

Na općinskim izborima komunistički predstavnici dobili su većinu glasova. Tako su oni sastavili svoju općinsku upravu.

NAČELNICI U TROGIRU

Od godine 1887, kada je općina prešla u hrvatske ruke, do svršetka I svjetskog rata trogirski načelnici bili su:

Špiro PUOVIĆ od 25. I 1887. do 1891,
Inž. dr Josip SLADE 1892—1905.
Nikola MADIRAZZA 1906—1918.
Ivan BELAS kao općinski vijećnik bio je neformalni vršilac dužnosti načelnika nekoliko mjeseci godine 1918.
LUGER, općinski upravitelj od 1918. do srpnja 1919.
D. MIDŽOR, povjerenik 1919—1920.
Miroslav MENAC, povjerenik nekoliko mjeseci godine 1920.
Petar MARASOVIĆ, povjerenik 1920—1921.
Marin SILOBRČIĆ (na traženje građana), povjerenik 1922—1924.
Josip KOŠĆINA, povjerenik od rujna 1924. do 1925.
Marin LUŠIĆ od 16. studenog 1925. do 1931.
Frane SLADE 1932—1935.
Ivan CEGA tri mjeseca godine 1936.
Ante KARABATIĆ — KUKURA 1936—1937.
Stanko COPIĆ 1937—1940.
Ivan MARAVIĆ — PAVELA od svibnja 1940. do travnja 1941.

TROGIRSKI LJEKARNICI

Od narodnog preporoda do početka drugog svjetskog rata u Trogiru su postojale **dvije ljekarne.** Jedna se nalazila u prizemlju kuće u Gradskoj ulici 19, a druga u prizemlju kuće Cipiko (danas Ulica Rade Končara 1). **Prva je poznata pod imenom Andrić — Lubin.** U njoj je Andrija Andrić radio od druge polovice 19. stoljeća do godine 1889, a onda je od njega tu ljekarnu kupio Lubino Lubin. U njoj je on radio do svoje smrti godine 1901. U ljekarni je radio i Jakica Bule, a Šime Madirazza (Trogir, 1862 — Split, 1941) pet godina. Kratko je vrijeme u njoj radio i Norberto Cindro (umro je u Splitu godine 1930), a **Ivo Babić,** koji je 1913. došao u Trogir, sve do početka drugog svjetskog rata.

U drugoj trogirskoj ljekarni, **u ljekarni Nutrizio** (Alla Madonna Assunta), radili su ovi ljekarnici:

Od godine 1887. Franjo Galvani (došao je iz Roverta, a umro je na Šolti, u dubokoj starosti, godine 1939) koji je naslijedio Filipa Nutrizija, Luigi Nutrizio (Filipov nećak, inače Luigi je bio i dopisnik zadarskog lista **Il Dalmata,** a umro je u Genovi godine 1936) i, kao njezin posljednji ljekarnik, Viktor Marchi iz Zadra (umro je godine 1964. u Trogiru).

NAPOMENA

Mnoge ugledne osobe nisu spomenute u ovoj knjižici, jer je o njima već pisano u drugim knjigama i u izdanjima Jugoslavenskog leksikografskog zavoda u Zagrebu.

Bilješku o Kerubinu Šegviću napisao sam na zahtjev glavnog urednika Ž. Milisavca za drugo izdanje **Jugoslovenskog književnog leksikona.**

Rado bih bio objavio sav tekst prikupljene građe s literaturom, ali me u tome omelo poskupljenje tiskarskih usluga.

Veoma sam zahvalan i svojim suradnicima. Dr Zdravko Mužinić dao mi je podatke za tridesetak osoba, među kojima su književnici, publicisti, profesori i dr. (npr. Ivan Bulić, Vinka Bulić, Duje Karaman, Luka Karaman, Srećko Karaman, Mate Meštrović). Oni su dijelom iz njegove knjige **Bilješke o nastavnicima splitske Velike realke.** Podatke za oko dvadesetak osoba iz Trogira dao mi je Mirko Slade — Šilović, umirovljeni direktor Muzeja grada Trogira. On je napisao i sastavke: Neki događaji u Trogiru, Načelnici u Trogiru i Trogirski ljekarnici.

Pisac se s osjećajem zahvalnosti i zadovoljstva sjeća i ostalih osoba koje su mu davale podatke. To su: prof. Ante Civadelić, odvjetnik Mladen Čulić (o Antunu Dalbelli), akademik Cvito Fisković, dipl. inž. Dražen Grgurević, Jelisava Jurišić, Marin Matošić, mr Franko Oreb, prof. Ivo Radan, prof. Miriam Subotić, emer. sveuč. prof. Hrvoje Tartalja, Stijepo Vodopić i dr.

MIŠLJENJE STRUČNJAKA O DVJEMA KNJIGAMA

I.

Joško Barić i Šimun Jurišić: **Iz povijesti Splita**
Nakladnik: Naučna biblioteka, Split, Zagrebačka 2

Ona sadrži vrijedne podatke koje drugdje nije lako naći.

V. Gortan

Pročitao sam pažljivo Vašu splitsku kroniku, pronašao sam štošta za »buduće izdanje«, što je i prirodno jer s ovakvim stvarima nikada nije sve rečeno. Ali knjižica je apsolutno dobra i korisna.

V. Rabadan

Lijepa Vam hvala na dobro smišljenoj i dogotovljenoj knjizi.

N. Ivanišin

Sa zadovoljstvom sam pročitao sve što ste s Vašim kolegom Barićem napisali. To su korisne informacije za svakoga tko se bavi tim razdobljem, ali i za širi krug znatiželjnika.

S. Obad

Knjiga, vidim, sadrži mnoštvo podataka do kojih je teško doći na nekoj drugoj strani — svakako je ispravno, kad ste već morali da birate, što ste se odlučili da žrtvujete »velike«, one o kojima se čovjek može obavijestiti u svakom priručniku, i prikazali prvenstveno one o kojima se traženje svakog podatka pretvara u istraživački pothvat.

S. Petrović

Radujem se stoga Vašim naporima, jer je knjižica u isti mah i korisna po mnoštvu okupljenih podataka i draga po raspoloženju koje se u njoj nalazi.

T. Raukar

Ovakve su knjige prava poslastica za nas, koji ćemo biti odgovorni ako ispustimo ma i jednog zaslužnog Hrvata iz Hrvatskog biografskog leksikona.

A. Stipčević

[1] Iz pisma akademika Veljka Gortana i književnika dra Vojmila Rabadana, te pisama petorice sveučilišnih profesora: Nikole Ivanišina (Zadar), Stijepe Obada (Zadar), Svetozara Petrovića (Beograd), Tomislava Raukara (Zagreb) i Aleksandra Stipčevića (Zagreb).

II.

Šimun Jurišić: **Pariz,** grad svijeta i svijetla, vodič Nakladnik: Naučna biblioteka, Split, Zagrebačka 2 Uredničko vijeće: Dr Vladimir BLAŠKOVIĆ, emer. profesor Ekonomskog fakulteta u Zagrebu Dr Andrej CAPUDER, docent Filozofskog fakulteta u Ljubljani Dr Nikša STIPČEVIĆ, profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu Glavni urednik: Dr Michel AUBIN, profesor na Sorboni u Parizu

Uveren sam da će on biti od velike koristi našim putnicima u Francusku. Pročitao sam ga pažljivo i mislim da ste uključili najbitnija obaveštenja, a često i više od toga. Tekst je vrlo lepo pisan. — Želim Vam sličan uspeh i s vodičem o Londonu. Rado ću, ako budete želeli, pročitati rukopis i pomoći koliko mogu eventualnim primedbama i sugestijama.

V. Kostić[1]

S posebnim zadovoljstvom sam pročitao Vaš spontani i koncizni uvod u upoznavanje i doživljaj najsadržajnijeg i čovjeku najbližeg velegrada. Posebna mu je prednost da trajno ima u vidu našeg korisnika, koji će Vam biti zahvalan.

J. Roglić

Vaša simpatična i šarmantna knjiga o Parizu prožeta je ljubavlju za vječni Lutecij i zato sam je čitao s užitkom.

S. Vereš

---

[1] Iz pisma univerzitetskog profesora dra Veselina Kostića (Beograd), akademika Josipa Roglića (Zagreb) i književnika Saše Vereša (Zagreb)

S A D R Ž A J :

U godini 1985. bit će tiskano
JADRANSKO IVERJE